

élő beszéd frissességét őrző hiteles följegyzések gazdagságán, s az Illyés Gyula által is kiemelt írói tehetségen. A néppel való együttérzés, a feltétlen bizalom, s a szeretet belső melege adja azt az állandó és soha nem lankadó hevületet, amellyel a szokásokat, az emberi alakokat, a parasztok és a pásztorok hiteles arcképeit saját vallomásaik tükrében megrajzolta. Írásai egyben emberségének is legszebb vonásait hordozzák.

Búcsú Lajos Árpádtól

Tragikus hirtelenséggel, közlekedési baleset áldozataként, váratlanul elhunyt Lajos Árpád.

65 éves volt. Már nyugállományban, de fiatalosan, sokoldalú képességei teljes birtokában. Mert sokoldalú, színes egyéniség volt. Etnográfus múzeológusként ment nyugdíjba a miskolci Herman Ottó Múzeumból, de azt megelőzően volt tanítóképző inézeti tanár, s pályája kezdetén egyetemi gyakornok a feledhetetlen professzor, Györffy István mellett. Kiváló néprajzi gyűjtő volt és ugyanakkor kiváló népművelő. Zenei

1976. július 18-án bekövetkezett halála előtt — szenvedéseinek elviselésére — a gyermekkorban megtanult *Parainesis* mondait mormolta vigasztalásul: „bár minden küzdéseink mellett magunk számára jobb napokat nem vívhatánk ki, de tisztán érezve, hogy emberi rendeltetésünk fő célja nem is ez vala, nem nézünk átokkal vissza a pályára, mely ha nekünk töviseket hozott is, nemzetünknek most vagy jövődben virágot és gyümölcsöt teremhet.”

Molnár József

felkészültsége, pedagógiai vénája és vonzó egyénisége alkalmassá tette arra, hogy különösen két területen marandót, sőt hézagpótlót alkosson. Ez a két terület a népi játék és a zenés népszokások tárgyköre volt.

A magyar nép játékaival c. 1940-ben megjelent könyve rendkívül gazdag, saját gyűjtésű játékmagyarázatot tett hozzáférhetővé néprajztudományunk és kulturális életünk számára. A népi sportjátékokat olyan szakszerűen, s egyúttal olyan életszerűen örökítette meg, hogy a játékokat valóban el is lehetett játszani leírásai után. Másik úttörő gyűjtési területe a fonóélet, a fonók folklórja volt. 1960-ban jelent meg a Néprajzi Közleményekben A domaházi ivó c. szép cikke, s ebben megkezdett kutatásait folytatva, páratlanul értékes és gazdag anyagot gyűjtött össze a borsodi fonók ének-, szokás-, játék- és mesevilágáról. Az utolsó pillanatban, életszerűen megörökítve nemcsak a fonó eseményeit, folklórkincsét, hanem társadalmi hátterét, légkörét, hangulatát is. A Borsodi fonó c. könyve 1960-ban jelent meg, először rendkívül méltatlan, párját ritkító gyenge kiállítású, sokszorosított kiadványként, s éppen ezért jórészt visszhang nélkül is maradt. Nemrégiben végre méltó köntösben újból kiadta a Népművelési Propaganda Iroda, s így a benne foglalt nagyértékű anyag, ha megkésve is, végre országszerte ismertté, széles körben tanulmányozhatóvá és felhasználhatóvá lehet.¹ Most már van elég példány a könyvből, forgathatják a munkát az egész országban — csak a szerző, aki még megérhette a szívéhez oly közelálló mű méltó köntösű megjelenését, nem olvashatja többé.

¹ Lajos Árpád: Este a fonóban (Borsodi népszokások) Bp., 1974. 521. old. (ism.: Barsi Ernő). Honismeret. 1976. 4. sz. 57. old.)

A visszahívó szűkebb pátriában, Borsodban (szülei — miskolci szücsök — mesterségbeli tudásukat gyarapították Párizsban, s így ott született, de velük együtt visszatért kedves megyéjükbe, ott is temették el, Dédestapolcsányban) azonban nemcsak olvashatták, hanem gyönyörködve gyakorolhatták a Lajos Árpád által gyűjtött dalokat, szokásokat és játékokat. Egyként gondoskodtak erről szép könyvei, a Népi gyermekjátékok (Miskolc, 1943) és a Borsodi játékok (Miskolc, 1957), s ő maga, aki verbéli pedagógusként és verbéli népművelőként bemutatta, tanította, terjesztette őket, s aki minden más módon segítette, oktatta az úttörő-csapatokat, népművészeti együtteseket —, legújabbban a táncházak résztvevőit — akik vidékük gazdag néphagyományát be akarták mutatni vagy saját gyönyörködésükre éltek azzal. A televízió egyik 1974-es adásában az egész ország láthatta őt e nagyhatású tevékenysége közben.

Nem véletlen, hogy Borsod-Abauj-Zemplén élen jár az önkéntes néprajzi gyűjtőmozgalomban. Lajos Árpád fáradhatatlan utazásainak, valamint azok tevékenységének, akik tőle tanulták meg szeretni a néphagyomány értékeit, akik tőle kaptak indítást a folklórkincsek megmentésére, nagy része van ebben (akárcsak a sajnos fiatalon elhunyt, másik kiváló miskolci múzeológusnak, *Bodgál Ferencnek*,² aki hasonlóan nagy energiával és fáradhatatlan egyszerűséggel buzgólkodott az önkéntes gyűjtőmunka szervezésében, szakmai segítségében).

Lajos Árpád említett könyvei, valamint a megyei és az országos szakfolyóiratokban megjelent kisebb-nagyobb tanulmányai³ nemcsak a borsodi folklór megismertetését és megbecsülését szolgálták megyéjében és azon kívül, hanem egyébként is sok jó adalékot, számos értékes megfigyelést tartalmaznak egész néprajzkutatásunk javára.

Most, hogy ilyen váratlanul, s ilyen megdöbbenő módon kettészakadt élete

fonala, újból és újból felmerül bennem legutóbbi együttlétünknek egy kis jelenete, amely szinte summázott képet ad egyéniségéről, arról, hogy összeolvadt benne a gyűjtő-kutató szakember, a feldolgozó- és előadóművész, s az értékeket továbbadó pedagógus, a népművelő.

A jubileumi Rákóczi-évet előkészítő tanácskozást rendezett Szerencsen a TIT megyei néprajzi csoportja. Tartalmas előadások hangzottak el ott a kurucok történetéről, népköltészetéről és néphagyományáról, valamint arról, hogyan lehet mindezt a jubileum alkalmával a közművelődésben felhasználni. Több felszólalás után felállt Lajos Árpád is, s derűsen ennyit mondott: ő nem akar további tanácsokat adni, de tud néhány szép kuruc dalt, s most be szeretné mutatni, hogy azok valóban mennyire alkalmasak a Rákóczi-emlékműsorok kellő hangulatának megteremtésére. Ezután szép hangján, s átélte tolmácsolásban eldalolt vagy öt kuruc-kori éneket. A felzúgó taps bizonyította, hogy „felszólalása” mennyire igazi, milyen hatásos népművelő tevékenység volt.

E kis jelenetben hűen tükröződik egész egyénisége: gazdag anyagismerete, rátermettsége, képessége, hogy megtalálja a hangot közönségéhez, ügybuzgalma, amellyel megkereste s megtalálta az alkalmat és módot az értékek továbbadására.

Megnyerő egyéniség volt. Valami lenyűgöző jóhiszeműség, valami gyermeki báj volt benne, mondhatni varázserő (nemhiába mesélte, hogy országjáró ifjúkori gyűjtőútjain garabonciás-diáknak is nézték), ami egyaránt meghódította adatközlőit, tanítványait és közönségét. Sajnos, ennek megőrkítésére nincsenek technikai eszközök. Csak azok emlékezetében él így, akik személyesen ismerték — de a hagyománykincs, amit megmentett, s példája, ahogyan a gyűjtött értékeket továbbélte, nagyon sokáig, széles körben hatni fog.

Morvay Péter

² M. P.: Búcsú Bodgál Ferencről. Honismereti Híradó. 1973. 1–2. sz. 53. old.

³ Az alábbi — korántsem teljes — felsorolás is tükrözi érdeklődésének sokoldalúságát. **Berecz István—Lajos Árpád:** Hogyan gyűjtjük a népi sportjátékokat? Bp. 1952. Művelt Nép, 15. old. — **Lajos Árpád:** Egy ismeretlen hangszer a félomád pásztorkodás idejéből. A Herman Ottó Múzeum Közleményei (HOMK) 1956. VI. 37–39. old. — U. ő.: Szénegetés a Bükkben. HOMK 1956. XII. 21–30. old. — U. ő.: Egy elterjedt dallamcsalád a barkóknál. A Herman Ottó Múzeum Évkönyve (HOME) I. 1957. 151–156. old. — U. ő.: Egy népdaltípus a mezőkövesdi matyóknál. HOME I. 1957. 146–150. old. — U. ő.: Mészégetés a Hór völgyében. Borsodi Szemle (BSz) 1958. 2. sz. 29–33. old. — U. ő.: Szépműves szücsök Bükkábrányban. HOME II. 1958. 101–124. old. — U. ő.: Népi házdíszítés Sajóvelezden. BSz 1959. 4. sz. 59–64. old. — U. ő.: A domaházi ívó. Néprajzi Közlemények 1960. 3–4. 287–289. old. — U. ő.: Egy archaikus dallamsajátosság Észak-Borsodban. Ethnographia. 1960. 580–598. old. — U. ő.: A fonó folklórisztikai kutatásának problémái. HOME IX. 1970. 341–370. old.